
Ali Kemal Özcan (2014), Türkiye'nin Kürtleri, (Çev. Hasan Kaya – Manolya Aşık), İstanbul: Profil Yayınları.

“Kürt Sosyolojisinde PKK ve Öcalan” alt başlığını taşıyan Türkiye'nin Kürtleri adlı kitap⁴³, yazarının University of Kent'te (İngiltere) yazdığı doktora tezinden çeviriyle ve sonrasında güncellenerek (Önsöz; s.7-16) Profil Yayınları aracılığıyla Haziran 2014 tarihinde Türkçeye kazandırılmış bir çalışmadır.

“Sonuç” ve “Sonsöz” olarak kaleme alınan başlıklar da birer bölüm olarak kabul edilirse, çalışma sekiz bölümden ve 381 sayfadan oluşmaktadır. Kitabın ana başlığı her ne kadar “Türkiye'nin Kürtleri” olarak tasarlanmışsa da, bölüm başlıklarına ve içeriklerine bakıldığında PKK ve Öcalan'ın çalışmanın merkezinde yer almış olması dolayısıyla başlıkta bir “kapsayıcılık/örtüşmezlik” sorunu olduğu düşünülebilir. Neyse ki, okuyucunun alt başlığı ana başlık olarak okuması bu “kapsayıcılık/örtüşmezlik” sorununu büyük ölçüde giderecektir.

Çeşitli araştırmacı ve yazarlar (Perinçek, Sayın, Birand vs) tarafından çeşitli zamanlarda kamuoyuyla paylaşılan fikirlerin tekrarı veya benzeri olsa da, bağlamlarının farklılığı dolayısıyla kitabın farklı bölümlerine serpiştirilmiş olan Öcalan ile, örgüt yöneticileriyle ve kadrolarıyla yapılan görüşmeler; onlardan aktarılan mesajlar/düşünceler kitabın en özgün içeriğini oluşturmaktadır, denilebilir.

Yazar, “Türk akademi literatüründe Kürtlerle ilgilenmiş sosyolojik meşrepli bir çalışma mevcut değildir” diyerek bu boşluğu dolduracağı imasında bulunmakta ve “kilitli olan Pandora'nın kutusunu” (Türkiye Kürtleri ile ilgili sosyolojik bir ilk çalışma) açarak bir başlangıç yapacağını genel amaç olarak ortaya koymaktadır (s.16). Bu genel amaca ek olarak yazar; “PKK'nin örgütsel doğasının iyi anlaşılmasını sağlamak”

---

⁴³ Kitabın orijinal adı: Turkey's Kurds A theoretical analysis of the PKK and Abdullah Öcalan

ve “PKK’nin temsil ettiği davaya katılımı teşvik eden ‘ulusal’ ve ‘insancıl’ duyguların çekici gücünü ortaya koymak” gibi birden fazla alt amaçtan da bahsetmektedir (s.20-21). Önceki paragrafta başlık bahsinde ima edildiği üzere, içerik büyük oranda alt başlıkla örtüştüğü gibi; çalışmanın bütünü açısından bakıldığında çalışmada asıl amaçtan çok alt amaçlara ulaşılabildiğini tespit etmek zor değildir. Zira yazar, “örgüt”, “örgütün yükselişi”, “bölgesel ve emperyalistler arasındaki rekabet”, “örgütün kadro eğitimi” gibi tartışmalardan/alt amaçlardan yola çıkarak “Türkiye’nin Kürtleri” ile ilgili sosyolojik bir bütünlüğe erişebilmiş değildir.

“Çalışmanın Yöntemi” olarak başlıklandırılan “Giriş” bölümünün önemli bir kısmı Öcalan’ın Suriye’den çıkışı/çıkarılışı ile başlayan ve İmralı’ya getirilişine dek geçen sürece odaklanmaktadır. Çalışmanın yönteminde neden Öcalan’ın çıkış/çıkarılış hikâyesine yer verdiği sorusuna yazar, “Sonsöz” olarak başlıklandığı en son kısımda ancak ve sadece birkaç satır “dış politika” bağlamını kurarak cevap vermektedir. Yazarın orada ima ettiği Öcalan’ın Suriye’den çıkması/çıkarılması ile Kürt sorununun uluslararasılaştığıdır.

Çalışmanın teorik kısmı olarak ifade edilebilecek birinci bölüm “milliyetçilik” başlığını taşımaktadır. Gellner’den Renan’a ve Hobsbawn’a; Gramsci ve Rosa Luxemburg gibi önemli bazı Marxist yazarların önemli çalışmalarına dayanılarak hazırlanmış olan bu bölümde esas olarak varılan sonuç; “milliyetçilik ile millet arasında niteliksel bir fark olduğu” yönündedir. Yazar, özetle, milliyetçilik üzerine yapılmış çalışmalardan yola çıkarak millet ile milliyetçilik arasındaki ayrımı ideoloji dolayısıyla belirginleştirip milliyetçiliği bir kurgu neticesinde varılan bir aşama olarak tespit etmektedir. Oldukça geniş ve teorik bir çerçevede ele alınmış olan bu bölüm, çalışmanın ilerleyen bölümlerinde “PKK milliyetçi bir örgüt değildir” argümanına yaslanmak için yazılmış gibidir. Keza, milliyetçilik ile etniklik arasında mesafe olduğu yönündeki açıklamalar lehinde taraf olan yazar, milliyetçilik ile ulusal narsizm arasında bir ilişki olduğu tespitinden hareketle Öcalan’ın Kürt toplumuna yönelik söylediği “alçaltıcı ifadelerden dolayı” (mealen) “bu örgütün milliyetçi olamayacağı” sonucuna varmaktadır (s.340-341-342).

Bu bağlamda, örgüt siyasasını ve/veya sosyolojisini sarmalamayan; dahası, çalışmada ilişkisiz bir “ideolojik durumun” oldukça geniş teorik bir tartışma zemininde yer bulması ilk bakışta birçok okur açısından yadırgatıcı bulunulabilir.

İttihat Terakki'den milli mücadeleye dek resmi ideolojinin geliştiği süreci çeşitli alt başlıklar altında ele alan ve “Türkiye'nin Kürt Meselesi'nin Tohumları” başlığını taşıyan ikinci bölüme geçerken; yazar son tahlilde, “Türk milletinin yaratılmasıyla Kürt meselesinin yaratılması arasında bir koşutluk olduğu” yönünde önemli bir sonuca varmaktadır (s. 104). Yazar ikinci bölümde, Bernard Lewis gibi kimi oryantalist yazarların yazdıklarına da müracaat ederek ilk Türk milliyetçisi örgütlenmeler hakkında önemli aktarımlar yapmaktadır. Ayrıca, Lozan'a kadar ‘Türkiye’ kelimesinin kullanılmaktan kaçınıldığı iması (s. 127) dönemin yönetici kadrosunun pragmatizmini vurgulamak/görmek açısından dikkate değer bir tespittir. Yazar, cumhuriyetin ilanına kadarki resmi tutumu “pragmatizm” imasıyla kodlarken; cumhuriyet sonrası tutumu ise “kimler nasıl Türk olacaktır?” sorusuna aranan cevap bağlamında izlemektedir. Bu bağlamda İnönü ve Mahmut Esat Bozkurt'un “milliyetçi tonu yüksek” çeşitli konuşmalarına ve demeçlerine atıf yapmaktadır. Cumhuriyet sonrası resmi tutumu izlerken Mustafa Kemal'in meşhur “ne mutlu Türküm diyene” sözünü de hatırlatarak Osmanlı'nın köklü ‘devşirme’ ve ‘dönme’ geleneğinin yeni dönemde bu formülasyon ile sürdüğüne ve aradaki sürekliliğe dikkat çekmektedir (s. 133-134).

Üçten yediye kadar olan bölümlerin kendi aralarında en ilişkili bölümler olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bu bölümlerde PKK'nin inşasından bugüne geçirdiği “dönüşümler” ele alınmakta; yazar “alan/saha çalışması” olarak ifade edilebilecek görüşmeler ve gözlemlerine de yer vermektedir.

Sonuç ve Sonsöz bölümleri büyük oranda çalışmanın özeti niteliği taşımakla birlikte sıçramalı fikirlerden oluşmaktadır. “Bu alandaki boşluğu dolduracağım” imasında ve iddiasında bulunan ve otuz yıllık bir mücadele tarihini akademik bir çalışmanın merkezine koyma cesareti

gösteren bu kapsamdaki bir çalışmadan kuşkusuz esaslı bir-kaç öngörüde bulunması beklenebilir. Bu beklentiye ilişkin ilk ciddi işaretleri Sonsöz’de “kesişme noktasındaki kader” alt başlığın sıkıştırılmış birkaç sayfada bulabiliyoruz. “Kader” ironisiyle başlıklandırılmış olan bu birkaç sayfalık “öngörü”nün ne olduğunu okuyucunun merakını uyandırması için açmamakta yarar var; ancak bu birkaç sayfalık öngörüde bugün artık bir sır olmayan Kürt legal ve illegal siyasetinin asıl hareket noktasını belirleyen “özerklik” tartışmalarının bulunmadığının da altını çizmek gerekiyor. Keza, Önsöz’deki “güncelleme” notu da hatırlanırsa, bu çalışmanın en önemli eksiklerinden biri, Türkiye Kürtlerinin önemli gündemlerinden biri olan “özerklik” meselesini ıskalammış bile olmasıdır.

Türkiye’nin Kürtleri başlığını taşıyan kitabın yöntem ve perspektifinin sıradışılığının zorlaması sonucu kritik boyutu ‘zorunlu olarak’ bir miktar öne çıkan bu kısa tanıtım yazısının son sözünü kitapta anlatılmak istenileni önemli oranda karşılayacağı düşüncesiyle Paulo Freire’in mükemmel anlatısına bırakmayı uygun buluyorum. Freire, *Ezilenlerin pedagojisi* ismini taşıyan eserinde şu önemli sosyo-politik tespiti yapmaktadır: “Şiddet; ezen, sömüren, ötekileri kişi saymayanlarca başlatılır; yoksa ezilen, sömürülen, kişi sayılmayanlarca değil. Antipatiji başlatanlar, seilmeyenler değildir, sadece kendilerini sevdikleri için aslında sevmeyi beceremeyenlerdir. Terörü başlatan; çaresizler, teröre maruz kalanlar değil, iktidarı sayesinde ‘hayatın reddedilmişlerini’ ortaya çıkaran somut durumu yaratan tedhişçilerdir. Despotizmi başlatan, zulmedilenler değil, onlardan insanlığı esirgeyenlerdir.” (s. 33-34).

Yrd. Doç. Dr. Servet GÜN
Tunceli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi-ÇEKO